

Τα αγιορείτικα μετόχια

/ [Πεμπτούσια](#)

image not found or type unknown

Τα μετόχια, δηλαδή ιδιοκτησίες ο οποίες σχεδόν κατὰ κανόνα ευρίσκοντο μακράν από τα οικοδομικά συγκροτήματα των μονών της ορθόδοξης Ανατολής, απετέλεσαν διαχρονικά καθοριστικής σημασίας θεσμό για την επιβίωση και την ανάπτυξη τους. Αυτό ίσχυσε ακόμη περισσότερο για το σύνολο των μονών του Αγίου Όρους, εφόσον η γεωλογική μορφολογία της Αθωνικής χερσονήσου δεν παρείχε τους πόρους για την επιβίωση των ιερών καθιδρυμάτων.

Ήδη από τους χρόνους της ιδρύσεώς τους, και με την μέριμνα των κτιτόρων τους, τα αγιορειτικά μοναστήρια δημιουργούν μία οικονομική ενδοχώρα εκτεινόμενη κυρίως σε όμορες η πλησιόχωρες προς τον Άθω περιοχές. Αγροτικά κατ' αρχήν, τα αθωνικά μετόχια επεκτείνονται ταχύτατα ήδη κατά τους βυζαντινούς χρόνους σε ευρύτερες περιοχές της Μακεδονίας, της Θράκης και εν γένει της νότιας Βαλκανικής αλλά και της Μικράς Ασίας. Δίπλα στα αγροτικά μετόχια σταδιακά θα εμφανισθούν και θα λειτουργήσουν και αστικά μετόχια στην Κωνσταντινούπολη, τη Θεσσαλονίκη αλλά και σε άλλες πόλεις της αυτοκρατορίας, ενώ παράλληλα σημαντικός αριθμός μοναστηριών έξω από τον Άθω θα προσαρτηθούν ως μετόχια σε αγιορειτικές μονές.

Παρά τις απώλειες, τις συρρικνώσεις και τις διαχειριστικές δυσκολίες που δημιουργήθηκαν ιδίως κατά τον πρώτο αιώνα της οθωμανικής κατάκτησης, τα κάθε τύπου αθωνικά μετόχια (αγροτικά, αστικά, μονές-εξαρτήματα) επιβιώνουν. Σταδιακά, από τον 16ον αιώνα και εξής, τα ήδη υφιστάμενα από τους βυζαντινούς χρόνους σταθεροποιούνται και ανακάμπτουν, ενώ νέες σημαντικότερες κτίσεις εμφανίζονται τόσο εντός των ορίων της Οθωμανικής αυτοκρατορίας όσο και έξω από αυτά. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των πολυπληθών μετοχιών στις παραδουνάβιες ηγεμονίες, αλλά και στα εδάφη της ρωσικής αυτοκρατορίας και σε βενετοκρατούμενες περιοχές.

Έτσι, από τον 10ον αιώνα ως τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα (οπότε συρρικνώνονται δραματικά ή εξαφανίζονται λόγω απαλλοτριώσεων ή ιστορικών περιπετειών του Ελληνισμού εκτός των συνόρων του ελληνικού κράτους), τα αγιορειτικά μετόχια συγκροτούν άνα διαχρονικό πυκνό δίκτυο παρουσίας και διακίνησης υλικών αλλά και πνευματικών αγαθών.

Η διαχρονική εξέλιξη των μετοχιών ασφαλώς αποτελεί ένα σημαντικό κεφάλαιο της ιστορίας των αγιορειτικών μοναστικών ιδρυμάτων. Ωστόσο, οι οικονομικές παράμετροι, όχι μόνο για τις κυρίαρχες μονές αλλά και για τις τοπικές κοινωνίες πλάι στις οποίες αναπτύχθηκαν, καλύπτουν μόνον ένα μέρος από τον ρόλο που αυτά διεδραμάτισαν. Οι δυναμικές πνευματικές, πολιτισμικές, παιδευτικές ακόμη και καλλιτεχνικές σχέσεις και οσμώσεις που δημιουργήθηκαν με αγροτικούς και αστικούς πληθυσμούς κατέστησαν τα μετόχια ως εστίες εξακτινώσεως και μεταλαμπαδεύσεως της μοναστικής εμπειρίας του Αγίου Όρους στον ορθόδοξο

κόσμο. Ταυτόχρονα τα κατέστησαν κατεξοχήν προνομιακό χώρο επικοινωνίας της μοναστικής κοινότητας με τον «κόσμο».

Η διοργάνωση διεθνούς επιστημονικού συνεδρίου (21, 22 και 23 Νοεμβρίου 2014) με θέμα τα μετόχια του Αγίου Όρους θα δώσει την ευκαιρία για μία ολιστική προσέγγιση του φαινομένου: τη μελέτη των αγιορειτικών μετοχίων όχι μόνον ως ενδός μοναστικού οικονομικού θεσμού μεταβαλλόμενου στη διαχρονία, αλλά ως παράγοντα κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών, ως μέσου εξακτινώσεως της αγιορειτικής λειτουργικής πρακτικής και λατρευτικής εμπειρίας και ως παράγοντα